

Menno de Galan

DE APENROTS



ALFABET UITGEVERS

2024

Copyright © 2024 Menno de Galan

All rights reserved

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining niet toegestaan

Omslagontwerp Jan van Zomeren

Omslagbeeld iStock

Typografie binnenwerk Peter Verwey

ISBN 978 90 213 4375 4

NUR 320

alfabetuitgevers.nl

Alfabet Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

‘Journalistiek is geen vak voor juffershondjes.’

Eddy Poelmann
Redactiechef (1981-1984) en
commentator (1984-2003)
van *Studio Sport*

Voor Willem Lust

INHOUD

Inleiding: <i>Legacy</i>	II
1. Sport moest het verdienen om te worden uitgezonden	21
2. Vijandig, ondermijnend en nukkig	47
3. Een zwellende erectie die dra zichtbaar zou worden	61
4. En dan doen we volgende week de cavia's	75
5. Op sportkennis kun je geen organisatie bouwen	91
6. Wat je nu zou omschrijven als empathisch vermogen was niet zijn sterke punt	101
7. Ik was destijds een kwalletje dat geloofde in zijn eigen mythe	121
8. De NOS was geen rock-'n-roll. Wij ook niet, maar we hadden een accordeon	129
9. <i>Fuck you, Mart. No, fuck you, Lance!</i>	143
10. Het was niet bepaald de glorie tijd van <i>Studio Sport</i>	153
11. <i>It's not easy being Mart</i>	173
12. Een zijden draadje	195
13. Ze had een zekere flair	201
14. Import-Amsterdammer	215
15. Kanker, hoe hard het ook klinkt, verkocht ineens	235
16. Een bemiddelingspoging	247

Epiloog: Een merkwaardige paardensprong	253
Verantwoording: Sleutels inleveren	265
Bibliografie	271

INLEIDING: *LEGACY*

De een noemt het een grote schoonmaak, een ander zegt dat het tijd is om de bordjes te verhangen. *NOS Sport* maakt zich op voor de sportzomer van 2024, met het EK voetbal in Duitsland, de Tour de France in Italië en Frankrijk en de Olympische Spelen in Parijs. Drie evenementen van de buitencategorie, *NOS Sport* is erbij.

In de gang op de vierde verdieping van het Mediacentrum in Hilversum, waar hoofdredacteur Gert-Jaap Hoekman zijn kamer heeft, zijn de foto's op reclamezuilformaat van de sterpresentatoren uit het verleden vervangen door bescheiden posters waarin de organisatie zichzelf aanprijst: *Blijf bij de NOS*. Geen beeltenis meer van Mart Smeets in de studio. Geen print van Tom Egbers met Johan Crujff op locatie. Überhaupt geen gezichten meer. De tijd van de grote ego's is voorbij. De coryfeeëncultuur, zo lang bepalend voor de sfeer op de redactie, is verdwenen. In een interview tijdens de sportzomer in het *Algemeen Dagblad*, tussen het Europees kampioenschap voetbal en de Olympische Spelen in, zegt Hoekman dat *NOS Sport* 'veel minder een apenrots' is dan in het verleden. Althans, dat is zijn indruk. Twee van de drie top-apen, Smeets en Egbers, zitten thuis of werken niet meer op de redactie. Alleen Jack van Gelder is de dans ontsprongen. Hij kwettert er nog vrolijk op los, weliswaar niet bij de NOS maar bij de concurrent. Zijn

geheim? *Keep them guessing*. De ene week zeg je dit, de volgende het tegenovergestelde. De ene week zeg je dat je op de pvv hebt gestemd, ruim een maand later maak je wereldkundig dat je spijt hebt van die stem. Houd het spannend, dan kunnen de talkshows niet om je heen.

Waar Van Gelder een doorstart maakt, of eigenlijk nooit is weggeweest, heeft Tom Egbers het moeilijk. Egbers worstelt met zijn 'legacy', zoals hij het verwoordt in het kort geding dat hij maandag 25 maart 2024 aanspant tegen zijn werkgever, de NOS. In de rechtszaak vraagt hij niet alleen om rehabilitatie. Hij wil ook weer aan het werk, na een schorsing van ruim een jaar. De vraag is alleen: hoe, op wat voor manier? In het jaar dat hij thuiszat heeft hij op geen enkele manier steun ondervonden van de NOS. Op de sportredactie, lang voor hem een tweede huiskamer, is hij bij gebrek aan draagvlak niet meer welkom. Omgekeerd voelt hij ook geen enkele behoefte om er zijn gezicht nog of weer te vertonen; dat is een gepasseerd station.

Legacy, nalatenschap. In het kort geding zegt Egbers dat hij niet wil worden herinnerd als 'die man van die affaire'. Het vervelende voor hem is dat er méér speelt dan alleen die ene relatie. Medewerkers van *NOS Sport* hebben in 2023 bij vertrouwenspersoon Miriam Smit hun beklag gedaan over zijn gedrag. Om hoeveel collega's van Egbers het gaat is niet duidelijk. Een van de advocaten van de NOS spreekt in het kort geding van maar liefst achtentwintig meldingen, maar de rechter stelt vast dat die niet 'concreet' kunnen worden gemaakt. Met andere woorden: we moeten de advocaat, en de NOS namens wie zij spreekt, op haar woord geloven. In een eerdere fase van deze slepende affaire, als een jaar eerder de resultaten van de inventarisatie door Miriam Smit in vertrouwen met betrokkenen

worden gedeeld, zou nog sprake zijn van vijf meldingen tegen Egbers. Het probleem is: ook die zijn niet concreet. Welke vijf personen hebben zich in 2023 bij Smit gemeld? Wat was de inhoud van hun problemen met Egbers? En hoe kunnen die vijf meldingen een jaar later ineens zijn uitgedijd tot ruim het vijfvoudige? Het mijnenveld van de anonieme meldingen of klachten en de treurnis van de vertrouwenspersonen; geen organisatie die er in 2024 níét mee te maken heeft. In de rechtbank in Lelystad lossen de meldingen tegen Egbers op in een mist van vaagheden, onder de noemer anonimiteit. De rechter stelt dat ook vast. Hij kan er niets mee.

Vrijdag 25 maart komt het tot een schikking tussen beide partijen. Egbers blijft in dienst van de NOS, een ‘familie’ waar hij veertig jaar lang heeft gewerkt. Van een huiskamer is helaas geen sprake meer; Egbers gaat buiten de deur aan de slag als maker van een podcast, documentaires en verhalende programma’s. Het presenteren van het Europees kampioenschap voetbal in Duitsland, zijn belangrijkste eis volgens een bericht in NRC, is ook uitgesloten. Daarvoor is Egbers volgens de krant ‘op de werkvloer te omstreden’. In een verklaring zegt Egbers dat hij het afgelopen jaar van zijn schorsing heeft gebruikt voor voortdurende ‘reflectie’, met name over ‘zijn eigen rol in de cultuur’ van de NOS: ‘Beter naar elkaar luisteren en oog hebben voor de ander.’ Daar heeft het volgens hem aan ontbroken, ook bij hemzelf. Zou die zin onderdeel zijn van de schikking? Aan een luisterend oor en een scherp oog kan niemand zich een buil vallen. Die wens je iedereen toe. Vrijblijvender wordt het niet.

Fijn, die schikking, maar feit blijft dat de band met de NOS toch een stuk minder hecht is dan vóór zijn schorsing. In het interview met het *Algemeen Dagblad* zegt hoofdredacteur Hoekman

dat ‘de tweehonderd mensen die bij hem werken zich goed en veilig moeten kunnen voelen’. Kwaliteit doet er even minder toe: ‘Ik speel liever met een leuk team op een bijveldje dan met een heel naar team in de finale van de Champions League.’

In dat leuke team is voor Egbers geen plaats meer.

Rest de grootste ster uit het verleden, presentator Mart Smeets. De man met de bijnamen De Mart (oud-hoofdredacteur Maarten Nooter) en de Johan Cruijff van de presentatoren (oud-directielid Jan de Jong). Smeets heeft naar eigen zeggen al vóór de sportzomer ‘voorgoed’ afscheid genomen van Hilversum. Eerst geeft hij een rampzalig interview aan journalist Coen Verbraak in het programma *Buiten Beeld*, waarin hij dreigt met het uitdelen van een rode kaart als een herhaaldelijk gestelde vraag over grensoverschrijdend gedrag hem niet bevalt. Vervolgens zegt oud-presentator Griselda Molemans in een interview in het *Algemeen Dagblad* dat Smeets haar in het verleden heeft vergeleken met een raamprostitutie: ‘Als er straks mannen voorbijkomen, hoeveel vraag je dan?’ Hij doet haar uitspraak af als ‘een bedenkfel’, maar zit er zo mee in zijn maag dat hij besluit voorgoed met televisieoptredens te stoppen.

Live by the media, die by the media.

Wie nu op zoek gaat naar sporen van Smeets op de sportredactie moet een vergrootglas meenemen, maar in één ruimte is zijn legacy nog aanwezig. Niet letterlijk, uiteraard. En niet nadrukkelijk, maar in de periferie. Jack’s Lounge, genoemd naar Jack van Gelder, doet niet alleen dienst als ontspanningsruimte maar herbergt ook de sportbibliotheek. Daarin mogen de boeken van Mart Smeets niet ontbreken. Dat doen ze dan ook niet, maar

het oeuvre van de veelschrijver is wel vakkundig weggemoffeld. De ruim vijftig werken van Smeets die de bibliotheek rijk is zijn weggezet op twee planken uiterst rechts bij de muur. Wat opvalt zijn de ongebroken ruggetjes van veel van zijn boeken. Geen redacteur, presentator of studiegast die er ooit een blik in werpt.

Het oeuvre van de sportschrijver vergaart stof.

Bij *NOS Sport* wordt er lacherig over gedaan. Het favoriete ongelezen, door Smeets geschreven boek in de kast van Jack's Lounge is *Ik was nooit in Nagano*, uit 1998. Alleen hij, zeggen redacteurs, bestaat het om herinneringen te boekstaven aan Olympische Spelen waar hij níét bij aanwezig was.

Terug naar Jack's Lounge, de bieb annex ontspanningsruimte. Intern is het vertrek berucht vanwege ontploffingsgevaar. Presentatoren van praatprogramma *Studio Voetbal*, aanvankelijk Van Gelder en na diens afscheid in 2015 Egbers, blazen er stoom af als een uitzending niet naar wens is verlopen. En als de gast aan tafel oud-hoofdredacteur Kees Jansma is geweest kun je er donder op zeggen dat er na afloop met verve wordt gevloekt en getierd. Van Gelder, Egbers en Jansma kunnen er wat van. Het hoort erbij: drie testosteronbommen die zich afreageren. Zie het als een agressieve vorm van de cultuur van cynisme die jarenlang de omgangsvormen bepalen bij *NOS Sport*.

Met dat cynisme is het in de zomer van 2024 niet helemaal gedaan. Zo wordt het citaat van hoofdredacteur Hoekman in het *Algemeen Dagblad* over een leuk team op een bijveldje een gevleugelde opmerking op de redactie: van welk bijveldje doe jij verslag, welk evenement op welk bijveldje woon jij bij, naar welk bijveldje word jij vandaag gestuurd enzovoorts. Het

is niet het enige element in het interview dat met gefronste wenkbrauwen wordt ontvangen. Hoekman geeft liever leiding aan de fijnste dan aan de beste sportredactie van Nederland, laat hij optekenen. Het wordt gelezen als een knieval voor de middelmaat. En dan nog: hoe kwalificeer je 'fijn', als in een fijne redactie? Een opmerking van Jeroen Pauw, in een interview in het *Algemeen Dagblad* aan het eind van de sportzomer, wordt gretig gedeeld: 'Dan zal hij nooit een hele grote trainer worden, denk je wel?' Pauw, in hetzelfde interview: 'Dat zegt toch alleen de trainer van een amateurvereniging?'

Het is geen slechte start, het is een dramatisch slechte start voor de nieuwe hoofdredacteur. En over cynisme gesproken: in het appcircuit van oud-medewerkers wordt druk gespeculeerd over zijn toekomst: haalt Gert-Jaap Hoekman de kerst of niet?

Over dit boek. De aanleiding om het te schrijven vloeit voort uit de longread over de werkcultuur bij *NOS Sport* in *de Volkskrant* van vrijdag 10 maart 2023. Het gebeurt zelden dat je een krantenstuk drie keer leest, maar bij het artikel 'Ben je vrouw, van kleur of kom je van buiten, dan krijg je het lastig bij *NOS Sport*' was dat het geval. Wat het artikel onweerstaanbaar maakte was de onderscheidende aard van het gedrag van de coryfeeën. Bij Smeets ging het om het negeren en de gefnuikte ambitie van een presentator. Bij Egbers handelde het om een ontspoorde redactieromance. Bij Van Gelder was sprake van *droit du seigneur*: de presentator bepaalt wie hij in zijn werkomgeving duldt – en vooral ook wie niet – tijdens een evenement.

Het artikel werpt twee vragen op. Hoe kon dit gebeuren en, in het verlengde daarvan, hoe werkte het systeem? Concreet, bij wijze van voorbeeld: hoe kon het dat een presentator die

een medewerker mogelijk 'in de emotie' voor hoer en kut had uitgemaakt daarmee wegkwam? Hoe kon het dat deze presentator vervolgens gewoon werd ingezet bij het Europees kampioenschap voetbal, terwijl een vernederde medewerker en een eindredacteur die zijn opmerkingen onacceptabel vond afhaakten?

Dit voorjaar heb ik de knoop doorgemaakt: een boek over *NOS Sport*, voorheen *NTS Sport* en *Studio Sport*. Ik wist toen al dat ik in december met pensioen ga; het was voor mij als redacteur bij *Nieuwsuur* nu nog eenvoudig om te grasduinen in de onvolprezen archieven van Beeld en Geluid en *NOS Sport*. Dat ik daarbij ben gestuit op nooit eerder uitgezonden archiefmateriaal van de Nederlandse equipe op de Olympische Spelen in Mexico in 1968 maakte het project alleen al de moeite waard: een gelukstreffer. Chef-sport Bob Spaak en verslaggever Henk Terlingen in actie in Mexico-Stad: een lust voor het oog.

Het is wellicht goed om te stellen wat dit boek *niet* is. Het is geen recensie van het artikel in *de Volkskrant*. Wel begin ik in een van de drie bovengenoemde situaties met een ander uitgangspunt en trek ik als gevolg daarvan in dat ene geval ook een andere conclusie. In de twee andere kwesties is weliswaar sprake van andere accenten en meer context, maar wijkt de kern van het geschrevene niet of nauwelijks af van het verhaal van de journalisten van de krant. Dit boek is ook geen uitputtende geschiedenis van de belangrijkste sportrubriek van Nederland. Zo komt de strijd om de sportrechten wel ter sprake, maar die blijft beperkt tot de jaren negentig van de vorige eeuw. Dan vindt de eerste aanval plaats op het bijna-alleenrecht van *Studio Sport* op het uitzenden van sportwedstrijden en -evenementen op de Nederlandse televisie. De aard van die aanval en de reac-

tie daarop zet de toon voor wat volgt: nieuwe aanvallen en het pareren daarvan. Niet dat die niet interessant zijn, maar mijn aandacht gaat toch vooral uit naar de redactiecultuur: de manier waarop de werkvloer is georganiseerd en de omgangsvormen.

Mijn persoonlijke relatie tot *NOS Sport* doe ik in een apart hoofdstuk (16) uit de doeken. Daarop vooruitlopend alvast een korte terugblik op mijn televisieverleden, bij wijze van plaatsbepaling. In 1989 was ik vanaf het begin onderdeel van de redactie van *RTL Nieuws*, de eerste serieuze nieuwsconcurrent van het *Journal*. Bij *RTL* werkte ik ruim acht jaar als redacteur op de redactie buitenland. Daarna maakte ik de overstap naar *NOVA* en de redactie buitenland van die rubriek. Daarmee betrad ik als eerste redacteur van de commerciële het mystieke terrein van dit programma van de publieke omroep.

De cultuurverschillen waren groot en kwamen in het kort hierop neer: bij *RTL* werd gewerkt volgens een vaste structuur, bij *NOVA* was alles vloeibaar. Bij *RTL* was het buitenland het domein van de redactie buitenland. Bij *NOVA* kon een verslaggever binnenland die van zichzelf vond dat hij goed werk had geleverd naar de hoofdredacteur stappen met de mededeling dat hij in aanmerking kwam voor een reportage in een buitenland, met voorbijgaan aan de redactie (en de chef) buitenland. Toen ik daar, vlak na mijn entree bij *NOVA*, mijn verbazing over uitsprak tegen mijn chef, zei hij laconiek dat het nu eenmaal zo werkte. Wie wat gedaan wilde krijgen wendde zich tot een invloedrijke eindredacteur of liep rechtstreeks naar de kamer van de hoofdredacteur. De chef buitenland, geen krachtige persoonlijkheid, werd links en rechts gepasseerd, voorbijgelopen, genegeerd en vooral niet geraadpleegd. Het duurde dan ook niet lang voordat de redactie buitenland van *NOVA* werd opgeheven.

Omdat ik de bui zag hangen had ik vlak voor het zover was de sprong gemaakt naar de redactie binnenland. Mijn eerste klus of onderwerp daar was de opkomst van de politicus Pim Fortuyn, de vruchten waarvan ik plukte en die ik uitperste in het boek *In de ban van Fortuyn*. Toen dat in 2002 verscheen was ik inmiddels door de hoofdredactie van het onderwerp afgehaald, niet wegens gebrek aan succes maar omdat ik ‘te dicht’ op het onderwerp zou zitten. Tot mijn niet geringe leedvermaak bakten mijn plaatsvervangers er vervolgens niets van; niets menselijks is mij vreemd. Via een korte omweg belandde ik vervolgens weer op de redactie buitenland. Die was nieuw leven ingeblazen, zij het in gekortwiekte vorm. Vóór de ontmanteling bestond de redactie uit zeven personen en een stagiaire; na de optuiging deden we het aanvankelijk met zijn drieën; na verloop van tijd kwam er een vierde redacteur bij.

Niet iedereen hield het lang vol bij *NOVA* en de opvolger *Nieuwsuur*. Er was een zeker talent voor nodig, dat in het kort neerkwam op een onthechte blik op het reilen en zeilen van de redactie en een laag verwachtingspatroon wat betreft het verwezenlijken van de eigen ambities. Als je je die mentaliteit eigen had gemaakt – of daar al over beschikte – viel er echter veel te genieten. Wat de Rus Lev Tolstoj schreef over gelukkige en ongelukkige gezinnen in *Anna Karenina* geldt ook voor een nieuwsredactie: alle goed geleide redacties lijken op elkaar – en zijn dus saai – maar iedere redactie die hapert doet dat op haar eigen manier – en is daarmee interessant.

Wat dat laatste betreft: welkom bij *NTS*, *Studio* en *NOS Sport*.